

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 3 września 2018 r.

Pozycja 137

POSTANOWIENIE

z dnia 12 października 2017 r.

Sygn. akt Ts 244/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Rymar,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. w sprawie zgodności:

- 1) art. 767 § 4, art. 767² § 1, art. 767⁴ § 1 oraz art. 394 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.) z art. 45 ust. 1, art. 176 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) art. 117 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.) z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 23 listopada 2016 r. (data nadania) M.J. (dalej: skarżący) wystąpił o stwierdzenie, że art. 767 § 4, art. 767² § 1, art. 767⁴ § 1 i art. 394 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.; dalej: k.p.c.) są niezgodne z art. 45 ust. 1, art. 176 i art. 2 Konstytucji, a także że art. 117 § 2 k.p.c. w zakresie, w jakim „przewiduje on obowiązek udowodnienia okoliczności wskazanych w oświadczeniu” jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została sformułowana w związku z następującą sprawą.

Postanowieniem z 26 marca 2015 r. (...) Sąd Rejonowy w T. I Wydział Cywilny (dalej: Sąd Rejonowy w T.) oddalił skargę skarżącego (dłużnika) na bezczynność komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w K. w sprawie o sygn. (...) polegającą na braku ograniczenia zajęć. W piśmie z 10 maja 2015 r. skarżący zażądał doręczenia mu tego orzeczenia z uzasadnieniem. Postanowieniem z 19 maja 2015 r. (...) Sąd Rejonowy w T. odmówił uwzględnienia wniosku. Z kolei postanowieniem z dnia 4 grudnia 2015 r. (...) Sąd Okręgowy w K. – III Wydział Cywilny Odwoławczy (dalej: Sąd Okręgowy w K.) oddalił

zażalenie skarżącego na to rozstrzygnięcie. Postanowienie to, wraz z uzasadnieniem, zostało doręczone skarżącemu 25 stycznia 2016 r., co Trybunał ustalił z urzędu.

15 lutego 2016 r. skarżący wystąpił do Sądu Rejonowego w T. o ustanowienie pełnomocnika do sporządzenia skargi konstytucyjnej w związku z postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z 4 grudnia 2015 r. Postanowieniem z 14 marca 2016 r. (...) Sąd Rejonowy w T. oddalił wniosek, natomiast postanowieniem z 27 września 2016 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił zażalenie skarżącego na to rozstrzygnięcie. Orzeczenie to, wraz z uzasadnieniem, zostało doręczone skarżącemu 25 października 2016 r., co Trybunał także ustalił z urzędu.

W zarządzeniu z 1 marca 2017 r. (doręczonym pełnomocnikowi skarżącego 8 marca 2017 r.) sędzia Trybunału Konstytucyjnego wezwał pełnomocnika skarżącego do uzupełnienia braków formalnych skargi, tj. do: wskazania praw podmiotowych skarżącego wynikających z poszczególnych wzorców kontroli przywołanych w skardze konstytucyjnej, a także precyzyjnego wyjaśnienia sposobu ich naruszenia przez każdy z zakwestionowanych przepisów; wskazania ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji; dokładnego określenia przedmiotu skargi i wykazania, że zaskarżone przepisy stanowiły podstawę ostatecznego rozstrzygnięcia; udokumentowania daty doręczenia ostatecznego orzeczenia; nadesłania odpisu oraz 4 kopii dowodu złożenia przez skarżącego do Sądu Rejonowego wniosku z dnia 4 lutego 2016 r. o ustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej, a także postanowienia Sądu Rejonowego w T. z 14 marca 2016 r. (...); udokumentowania daty doręczenia skarżącemu postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 27 września 2016 r. (...); wyjaśnienia, czy skarżący składał ponowny wniosek o ustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej; w przypadku wskazania, że skarżący wystąpił z ponownym wnioskiem, udokumentowania daty wystąpienia, nadesłania odpisu oraz 4 kopii wydanych w związku z nim rozstrzygnięć oraz udokumentowanie daty ich doręczenia skarżącemu; nadesłania odpisów oraz 4 kopii orzeczeń potwierdzających wyczerpanie drogi prawnej; nadesłania skargi konstytucyjnej (i 4 kopii) opatrzonej przez pełnomocnika skarżącego podpisem (nie parafą); doręczenia pełnomocnictwa szczególnego do sporządzenia skargi konstytucyjnej i reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym (5 egzemplarzy), określającego dokładnie sprawę, do której zostało udzielone (przedmiot skargi). Dodatkowo, w związku z wątpliwościami, które powstały po analizie skargi konstytucyjnej i dołączonych do niej orzeczeń, a także pism procesowych samego skarżącego, Trybunał zwrócił się do pełnomocnika skarżącego o złożenie pisemnego oświadczenia, czy sporządził wniesioną skargę konstytucyjną.

W piśmie procesowym z 15 marca 2017 r. (data nadania) skarżący odniósł się do zarządzenia. Do pisma dołączył m.in. pełnomocnictwo opatrzone datą „2017.03.14.”. Pełnomocnik natomiast oświadczył, że sporządził w imieniu skarżącego skargę konstytucyjną.

Skarżący twierdzi, że zakwestionowane w skardze art. 767 § 4, art. 767² § 1, art. 767⁴ § 1 i art. 394 § 1 k.p.c. pozbawiły go: „prawa [do] wysłuchania w toku procesu, polemiki ze stanowiskiem strony przeciwnej [oraz] prawa do zaskarżenia decyzji sądu I instancji w »sprawie« stanowiącej przedmiot postępowania” (art. 45 ust. 1, art. 176 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji). Orzeczeniem, które ostatecznie rozstrzyga o tych prawach jest – jak wskazał skarżący – postanowienie Sądu Okręgowego w K. z 4 grudnia 2015 r. (...).

Z kolei zaskarżony w skardze art. 117 § 2 k.p.c. narusza wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawo do rzetelnej procedury, gdyż nie określa „w sposób jednoznaczny przesłanek zwolnienia od kosztów oraz nie wyznacz[a] granic, w jakich wniosek o zwolnienie od kosztów uznać należy za oczywiście uzasadniony – co czyni przedmiotowy mechanizm prawny pozornym”. Jako ostateczne orzeczenie wydane na podstawie tego przepisu skarżący wskazał postanowienie Sądu Okręgowego w K. z 27 września 2016 r. (...).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074), do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: u.o.t.p. TK) stosuje się przepisy tej ustawy. Skoro postępowanie zainicjowane rozpatrywaną skargą nie zostało zakończone przed 3 stycznia 2017 r., tj. dniem wejścia w życie u.o.t.p. TK, to zarówno wstępne, jak i merytoryczne rozpoznanie tej skargi określają przepisy u.o.t.p. TK.

2. Zgodnie z art. 61 ust. 1 u.o.t.p. TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań, jest oczywiście bezzasadna, a także gdy zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 59 ust. 1 pkt 2-4 u.o.t.p. TK.

3. W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej może być ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach skarżącego albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Dlatego art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p. TK zobowiązuje skarżącego do wskazania kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego.

3.1. Skarżący poddał kontroli Trybunału art. 767 § 4 i art. 767² § 1 k.p.c., które określają terminy do wniesienia skargi na czynność i zaniechanie komornika oraz rozpoznania przez sąd tego środka procesowego. Przedmiotem skargi skarżący uczynił także art. 767⁴ § 1 i art. 394 § 1 k.p.c., tj. regulacje określające postanowienia, na które przysługuje zażalenie.

3.2. Jako ostateczne orzeczenie skarżący wskazał postanowienie Sądu Okręgowego w K. z 4 grudnia 2015 r. (...) o oddaleniu zażalenia na postanowienie o odmowie sporządzenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu skargi na bezczynność komornika i doręczenia skarżącemu tego orzeczenia z uzasadnieniem. Orzeczenie to nie zostało jednak wydane na podstawie zakwestionowanych w skardze przepisów. Sąd Okręgowy w Katowicach nie rozstrzygał bowiem ani o terminie do wniesienia i rozpoznania skargi, ani o dopuszczalności zażalenia na postanowienie Sądu Rejonowego w T. z 26 maja 2015 r. o oddaleniu skargi na bezczynność komornika, gdyż takiego środka zaskarżenia skarżący w ogóle nie złożył. Sąd Okręgowy w K. orzekał jedynie o możliwości uzyskania przez skarżącego uzasadnienia tego judykatu.

3.3. Mając powyższe na względzie Trybunał stwierdza, że rozpatrywana skarga nie spełnia podstawowego warunku wskazanego w art. 79 ust. 1 Konstytucji i art. 53 ust. 1 u.o.t.p. TK.

Okoliczność ta jest – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p. TK – podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu w zakresie, w jakim skarżący kwestionuje konstytucyjność art. 767 § 4 i art. 767² § 1, art. 767⁴ § 1 i art. 394 § 1 k.p.c.

4. Skarżący zakwestionował także art. 117 § 2 k.p.c. W jego ocenie przepis ten narusza wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji prawo do rzetelnej procedury sądowej. Skarżący podnosi przy tym, że „nie neguje prawa sądu do weryfikacji wniosków o ustanowienie pełnomocnika (...). Ustanowione procedury nie mogą mieć jednak charakteru kompletnie nieokreślonych granic swobody orzekania a norma prawna nie może uprawniać do wydania orzeczeń dowolnych, a jednocześnie sprzecznych z werbalnym brzmieniem przepisu, który nakazuje złożenie oświadczenia, a nie udowodnienie okoliczności niemożliwych do udowodnienia”.

4.1. Zgodnie z zakwestionowanym art. 117 § 2 k.p.c. osoba fizyczna, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

4.2. Jako ostateczne orzeczenie wydane na podstawie tego przepisu skarżący wskazał postanowienie Sądu Okręgowego w K. z dnia 27 września 2016 r. (...).

4.3. Trybunał przypomina, że skarga powinna zawierać wskazanie, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p. TK). Jeśli jednak argumenty skarżącego przedstawione w skardze nie uprawdopodobniają naruszenia jego konstytucyjnych praw (tych, których ochrony domaga się w postępowaniu skargowym), to ze względu na oczywistą bezzasadność skargi należy odmówić nadania jej dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p. TK).

4.4. W związku z zarzutami sformułowanymi w skardze Trybunał zwraca uwagę na to, że z oświadczenia osoby fizycznej (niezwolnionej przez sąd od kosztów sądowych) ma wynikać, że nie jest ona w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Oświadczenie to, powinno więc rzetelnie i wyczerpująco obrazować sytuację majątkową takiej osoby. Adwokat lub radca prawny z urzędu mogą być bowiem ustanowieni tylko dla tej osoby, która nie jest w stanie ponieść kosztów ich wynagrodzenia, a nie osoby, która złożyła oświadczenie w tej kwestii. Trzeba przy tym zaznaczyć, że zgodnie z art. 119¹ k.p.c., gdy oświadczenie złożone przez osobę fizyczną lub dowody przedstawione przez osobę prawną czy inną jednostkę organizacyjną wyposażoną w zdolność sądową powodują wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się ustanowienia wykwalifikowanego pełnomocnika lub przez niego zastępowanej, sąd może przeprowadzić dochodzenie mające na celu zweryfikowanie złożonego oświadczenia (por. postanowienie SN z dnia 22 listopada 1973 r., I CZ 163/73, LEX nr 7343). Ponadto, na postanowienie sądu o oddaleniu wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu przysługuje zażalenie.

4.5. W sprawie, w związku z którą została sformułowana skarga konstytucyjna, Sąd Rejonowy w T., rozpoznawszy wniosek skarżącego o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, oświadczenie o jego stanie rodzinnym i majątkowym, a także analizie przedstawionej w tym oświadczeniu sytuacji materialnej i rodzinnej stwierdził, że skarżący nie wykazał, iż nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia pełnomocnika. Powody oddalenia wniosku przedstawił w uzasadnieniu postanowienia, na które skarżący – co istotne – wniósł zażalenie. Sąd Okręgowy w K. nie podzielił jednak zarzutów sformułowanych przez skarżącego w środku odwoławczym, czemu dał wyraz w uzasadnieniu orzeczenia wskazanego w skardze jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

4.6. Trybunał uznaje więc skargę w części, w której dotyczy art. 117 § 2 k.p.c., za oczywiście bezzasadną, ponieważ – po pierwsze – skarżący nie wykazał naruszenia prawa do rzetelnej procedury sądowej, wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji, a – po drugie – zarzut skierowany przeciwko art. 117 § 2 k.p.c. jest faktycznie wyrazem niezadowolenia skarżącego z rozstrzygnięcia jego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Okoliczność ta jest – zgodnie z art. 64 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p. TK – podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu w zakresie, w jakim skarżący kwestionuje art. 117 § 2 k.p.c. z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

5. Niezależnie od powyższego Trybunał przypomina, że stosownie art. 53 ust. 2 pkt 3 u.o.t.p. TK do skargi konstytucyjnej dołącza się pełnomocnictwo szczególne. Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego skarżący został wezwany do uzupełnienia braku skargi w tym zakresie.

5.1. W odpowiedzi na zarządzenie skarżący nadesłał pełnomocnictwo prawidłowo sformułowane, lecz udzielone dopiero 14 marca 2017 r., czyli już po wezwaniu do uzupełnienia braków formalnych skargi.

5.2. W związku z tym Trybunał przypomina, że nie jest możliwe potwierdzenie czynności procesowych dokonanych przez rzekomego pełnomocnika, ponieważ naruszałoby to bezwzględny wymóg przewidziany w art. 44 ust. 1 u.o.t.p. TK (por. na tle art. 78¹ k.p.c. m.in. uchwałę Sądu Najwyższego wydaną w składzie 7 sędziów z 23 stycznia 2009 r., sygn. akt III CZP 118/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 76 i postanowienie Sądu Najwyższego z 3 lipca 2008 r., sygn. akt IV CZ 47/08, LEX nr 637708).

5.3. Trybunał stwierdza także, że skarżący nie uzupełnił braków formalnych skargi w zakresie pkt 4 i 7 zarządzenia sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 1 marca 2017 r. – nie udokumentował bowiem dat doręczenia mu orzeczeń, o których mowa w zarządzeniu.

Okoliczności te są – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 1 i 2 u.o.t.p. TK – następną podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu.

Z tych przyczyn Trybunał Konstytucyjny postanowił jak na wstępie.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p. TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty doręczenia tego postanowienia.